

ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ

Е-книга

Проект:

НУРКА-ВО-ДИЈАЛОГ. Различност и вклучување преку дијалошки собири (2022-2024)

Проектброј:

2021-1-ES01-KA220-SCH-000032739

**Co-funded by
the European Union**

Проектот Dive-in-Dialogue е кофинансиран од Еразмус + Програмата на Европската Унија. Мислењата и гледиштата изразени во оваа е-книга се исклучиво на нејзините автори и не ги одразуваат нужно мислењата на Европската Унија или Шпанската служба за интернационализација на образованието (SEPIE). Ниту Европската Унија, ниту Националната агенција SEPIE не можат да бидат одговорни за нив.

Уредник:

КРЕА. Заедница на истражување за извонредност за сите

Соработници:

КРЕА, Шпанија: Рамон Флеча, Сандра Гирбес-Пеко, Марија Падрос, Лаура Руиз-Еугенио, Марта Солер-Галарт, Роза Валс-Керол, Марија Виејтес.

Европска асоцијација на шефови на училишта (ESHA): Јудит

Хоргас.КМОР, Грција: Афродити Азари, Марија Ели Дуфeksi

Каплани.

РИЦ Ново Место, Словенија: Белинда Ловренчич, Тина Кржишник, Ксенја Лорбер, Барбара Џордан.

Национален Ромски Центар, Северна Македонија: Ашмет Елезовски, Ирфан Мартез, Александар Стефановски.

1. ВОВЕД	4	>
2. НА ПОТЕКЛО И ШИРЕЊЕ НА ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ	5	>
3. НА НАУЧНИ И ТЕОРЕТСКИ БАЗА НА ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ	7	>
3.1. Дијалошко учење		>
3.2. Научни докази со општествено влијание		>
4. ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ ВО ПРАКТИКА	13	>
4.1. Структура и формат		>
4.2. Избраните дела		>
4.3. Модераторот		>
4.4. Пред состанокот: подготовка на Дијалошкиот собир		>
4.5. За време на состанокот		>
5. ВИДОВИ НА ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ	19	>
5.1. Дијалошки литературни собири		>
5.2. Уметнички дијалошки собири		>
5.3. Математички дијалошки собири		>
5.4. Научни дијалошки собири		>
5.5. Музички дијалошки собири		>
6. КОНТЕКСТИ/СОДЖИНА И УЧЕСТВО ВО ДИЈАЛОШКИТЕ СОБИРИ	25	>
6.1. Рано детско образование		>
6.2. Основно образование		>
6.3. Средно образование		>
6.4. Резиденцијални центри за нега		>
6.5. Заедница и образование на возрасни		>
6.6. Казнено-поправните центри		>
7. СЛЕДЕЊЕ/МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИСКИ ИНСТРУМЕНТИ	38	>
7.1. Инструмент за следење		>
7.2. Евалуација на критичките компетенции (перцепција на наставниците)		>
7.3. Евалуација на клучните компетенции (оценки и исходи)		>
8. ЧЕСТО ПОСТАВУВАНИ ПРАШАЊА	44	>
9. РЕФЕРЕНЦИ	47	>
10. ДРУГИ РЕСУРСИ	49	>

1. ВОВЕД

Низ историјата, човештвото создавалоуметнички дела и знаења кои се наследство и богатство во кое сите уживаат. Одличен начин да им пристапите, да научите и да уживате во овие креации е тоа да го правите во дијалог со другите. Во размената на перцепции, делата добиваат посебно значење за секого, а разговорите генерираат нови врски и меѓучовечко разбирање кои го надминуваат моментот на интеракција.

Веќе со децении, училиштата и другите ентитети во различни земји одржуваат Дијалошки собири (Флеча, 2000) за литература, уметност, музика, наука, математика и други. Учесниците често припаѓаат на обесправени групи кои историски се соочуваат со предрасуди за нивните интелектуални способности и културни интереси. Отстранувајќи ги овие предрасуди, илјадници многу различни учесници се вклучуваат во моќни дискусии за најквалитетните дела на човештвото и стануваат поактивни ученици и граѓани.

Оваа книга ги опишува карактеристиките и функционирањето на дијалошките собири и спојува примери и специфични начини на нивно спроведување во различни контексти. Таа има за цел да им помогне на наставниците и воспитувачите кои работат во формално или неформално образование.

Книгата е дел од Dive-In Dialogue, европски проект кофинансиран од Еразмус+. Во овој проект, наставниците од Грција, Словенија, Унгарија, Србија, Северна Македонија и Шпанија соработуваат за спроведување, подобрување и експромени дијалошки собири. Проектот, пак, продолжува со други формални и неформални иницијативи кои ги прошируваат Дијалошките собири околу најдобрите дела на човештвото за да ги подобрат клучните компетенции на учесниците и да го поттикнат нивното вклучување во училиштето и општеството. Се надеваме дека ќе им помогне на оние кои се заинтересирани и ќе биде поттик за вас сами да се обидете да организирате Дијалошки собири.

2. ПОТЕКЛО И ШИРЕЊЕ НА ДИЈАЛОШКИТЕ СОБИРИ

Дијалошките собири беа создадени пред повеќе од 40 години во недоволно опслужувана населба во Барселона (Шпанија), каде што многу од жителите практично никогаш не биле на училиште бидејќи работеле уште од мали нозе и мигрирале од други рурални области во Шпанија за време на диктатурата на Франко (1939 – 1975 година).

Во 1978 година, Рамон Флеча, со група соседи, го создаде училиштето за возрасни La Verneda-Sant Martí, кое беше движечка сила зад трансформацијата на соседството и меѓународно суштинска референца за демократско образование за возрасни (Aubert et al. 2016). Водени од возрасните учесници, училиштето е признаено како место каде што „луѓето се осмелуваат да сонуваат“ (Sánchez-Aroca, 1999).

Во овој контекст, Флеча го одржа првиот Дијалошки книжевен собир во 1980 година (Оливер и сор., 2016) со возрасни мажи и жени кои претходно не прочитале ниедна книга. Тие започнаа со делата на Фредерико Гарсија Лорка, Хулио Кортасар, Сафо, Џејмс Џојс и Франц Кафка. Стотици возрасни активно се вклучија во Дијалошките собири и во многу други активности во училиштето и во соседството. Учесниците исто така го водеа формирањето на други групи и почнаа да ги шират своите искуства до други организации за образование на возрасни.

Во 2000 година, движењето за демократско образование за возрасни ја покренала иницијативата „1001 дијалошки литературни собири низ светот“, која беше именувана за да му оддаде почит на книжевниот класик „Арапските ноќи“ (Оливер и сор., 2016). Тие организираа конференции на кои собраа луѓе од различни училишта за возрасни, градови, а подоцна и земји, каде што ги споделија своите сè повеќе различни искуства околу Дијалошките собири. Луѓе како што се Нобеловата награда за литература Хозе Сарамаго, кантавторот и политичар Хуан Антонио Лабордета, професорката на Харвардската школа за јавно здравје Рима Руд и други академици од различни меѓународни универзитети го изразија своето восхитување за тоа како Дијалошките собири негуваа култура и дијалог.

Наскоро, наставниците од основните и средните училишта се заинтересираа да го пренесат искуството во нивните училници и ги создадоа првите искуства за овие возрасни групи, понекогаш со оригинални дела, а понекогаш со адаптации за возраста на помладите учесници. Ширењето на дијалошките литературни собири, исто така, ја рашири идејата дека искуството не треба да се ограничи на најдобрите литературни дела, туку и на најдобрите дела на човештвото во сите негови области: научни, визуелни, музички итн. бидејќи сите овие дела во сите овие области може и треба да бидат достапни за сите луѓе преку пристапот на дијалошко учење (Flecha, 2000).

Дијалошките собири беа идентификувани како „Успешна едукативна акција“ во рамките на Истражувачки проект INCLUD-ED (2006-2011). Проектот ИНКЛУД-ЕД беше финансиран од Шестата рамковна програма на Европската комисија, која е европска програма на највисоко научно ниво и беше целосно посветена на анализа на успешни образовни акции кои го подобруваат учењето и соживотот во која било образовна средина, така што знаењето би имало социјално влијание. Поради оваа причина, INCLUD-ED беше единствениот проект за општествени и хуманистички науки избран во списокот на „десетте успешни приказни“ финансирани во сите области од Програмата¹.

Прогресивно, преку неформален контакт, национални или европски проекти, мрежи на професионалци и академска дисеминација, книжевните дијалошки собири се проширија во различни земји во светот, на пример, Аргентина, Бразил, Чиле, Колумбија, Костарика, Еквадор, Италија, Малта, Мексико, Португалија, Обединетото Кралство и меѓу различни необразовни образовни контексти. центри за деца и млади во државна грижа меѓу другите).

Идејата за собирот 1001 одамна е надмината, а денес илјадници групи луѓе редовно се собираат за да уживаат во Дијалошкиот собир. Понатаму, го одржуваме сонот за проширување на оваа можност уште повеќе за секого, правејќи го правото на квалитетно образование реалност.

¹ Европската комисија. (2011). Додадена вредност на портфолиото за истражување, иновации и наука. https://ec.europa.eu/комисија/presscorner/detail/en/MEMO_11_520

3. НАУЧНА И ТЕОРЕТСКА ОСНОВА НА ДИЈАЛОШКИТЕ СОБИРИ

3.1 Дијалошко учење

Дијалошките собири се врамени во теоретската концепција за дијалошко учење елаборирана од Рамон Флеча во книгата „Споделување зборови: теорија и практика на дијалошкото учење“, објавена во 1997 година и подоцна преведена на англиски (Flecha, 2000). Во согласност со придонесите од образованието (Фреире, 1970), психологијата (Брунер, 1996; Виготски и Кол, 1978), социологијата (Мид, 1934), филозофијата (Хабермас, 1981) и литературата (Бахтин, 2010) меѓу другото, дијалогот меѓу основите на учењето и учењето на светлината. процеси. Флеча неодамна ја разви теоријата на дијалошкото општество (Флеча, 2022), која вклучува прилози од различни теории од природните, општествените и хуманистичките науки и ги надминува нивните грешки. Овој теоретски пристап го нагласува трансформативниот потенцијал на дијалогот во справувањето со социјалните предизвици и градењето на општество каде што поединците имаат глас во одлуките што ги обликуваат нивните животи.

Додека развојот на науките за учење во последните децении, исто така, ја дели концепцијата на дијалогот како клучен елемент во учењето, многу вообичаени образовни практики не се дијалошки. Од една страна, интеракциите во училницата остануваат, во многу случаи, реплика на традиционалната структура на иницијација-одговор-евалуација: наставникот поставува прашање барајќи конкретен одговор, учениците одговараат, а наставникот го оценува одговорот. Од друга страна, наставниците често ги повикуваат учениците да „разговараат меѓу себе“, но тоа не гарантира вистински дијалог и продуктивно учење.

Дијалошките собири се засноваат на принципите со кои Флеча го дефинираше дијалошкото учење: егалитарен дијалог, културна интелигенција, трансформација, инструментална димензија, создавање значење, солидарност и еднаквост на разликите. Освен тоа, практикувањето на дијалошките собири го зајакнува индивидуалниот и колективниот капацитет за дејствување според овие принципи.

Егалитарен дијалог

Дијалогот е егалитарен кога придонесите на учесниците се разгледуваат според валидноста на нивните аргументи наместо според нивните позиции на моќ. Тоа значи дека сите придонеси имаат вредност, без оглед на поединците кои ги презентираат, се додека аргументирани аргументи ги поддржуваат. Во Дијалошките собири, наставникот или модераторот не интервенира за да се разјасни правилното толкување или да се коригираат други интервенции, туку да се осигура дека сите учесници можат да ги изразат своите мислења и дека сите ставови се почитуваат. Ако студентот има поголема компетентност или способност за предметот, неговите мислења не се сметаат за супериорни од оние на друг студент. На истата линија, придонесите од учесниците кои се повеќе навикнати или вешти во јавното говорење се загрозуваат на ист начин како оние од луѓе кои се срамежливи, помалку искусни во јавно говорење или имаат помалку специфично знаење.

Културна интелигенција

Културната интелигенција ги надминува ограничувањата на академскиот интелект и ги опфаќа различните аспекти на човечката интеракција, како што се академската интелигенција, практичната интелигенција и комуникациската интелигенција. Културната интелигенција е вродена кај сите поединци, без разлика на нивното образование, јазик или социоекономски статус. Признавањето на културната интелигенција на секој ученик го предизвикува „дефицитното размислување“, при што тешкотиите и неуспесите во учењето на учениците (особено за оние со ниски приходи или потекло од етничките малцинства) се припишуваат на нивните „недостатоци“ или тешкотии. Дијалошките собири отвораат можности да се изнесат на виделина различните знаења и вештини на учесниците наместо да се укаже на она што тие не го знаат или што го немаат вештините. Студентот имигрант може да има потешкотии да го чита текстот на глас, но многу добро го разбира искуството на главниот лик од романот, кој поминал низ процес на миграција.

Трансформација

Образованието што им се нуди на учениците често е „прилагодено“ на нивната почетна ситуација. Така, студентите со недостатоци и ниски нивоа на стручност се намалени во тешкотија. Дури и кога се прави со добри намери, намалувањето на очекувањата и барајќи малку од учениците го намалува нивното учење и ги нагласува социјалните нееднаквости. Наместо да го намалува учењето со адаптивен пристап, дијалошкото учење опфаќа трансформативна визија за да се осигура дека сите ученици ќе добијат пристап до основните вештини и конвенции, како и до критичкото размислување и други повисоки ментални функции. Така, учесниците се поканети да дискутираат за длабински, висококвалитетни дела на Дијалошките собири.

Инструментална димензија

Важноста на дијалогот меѓу луѓето не значи дека учењето се фокусира на вредности како почит или емпатија за сметка на учењето на конкретни инструментални знаења или вештини. Науката за учење се согласува дека дејствата засновани на јазикот, како што се објаснувањето, расудувањето и поставувањето прашања, се инструменти за стекнување знаења и вештини. Така, дијалогското учење оди подалеку од дихотомијата помеѓу инструменталните и хуманистичките димензии на знаењето („наставна содржина“ или „наставни вредности“). Ги опфаќа двете димензии без да се одвојува една од друга. Во Дијалогските собири, учесниците постигнуваат одлично учење на концепти, историја, правопис и различни способности.

Создавање на значење

Учениците често се борат да најдат значење во нивното образование бидејќи тоа обично не успева да се усогласи со нивните секојдневни искуства, културно позадина, јазик и однесување. Дијалогското учење има за цел да ги поврзе искуствата од учењето со животниот свет на девојчињата и момчињата и нивните семејства, со повторно маѓепсување во комуникацијата помеѓу наставниците, учениците и нивните роднини. Ова јасно се случува во Дијалогските собири, бидејќи учесниците го припишуваат своето значење на уметничко дело, на пример, и чувствуваат дека се почитуваат нивните идентитети и идни потфати. Тие, исто така, ја сфаќаат социјалната вредност на нивното учење и ги менуваат ставовите од отфрлање до интерес и желба за учество.

Солидарност

Автентичниот дијалог по својата природа повлекува предиспозиција да се слуша и да се разбере гледиштето на другата личност. Дијалошкото учење се заснова на оваа премиса и промовира соработка во заедничката потрага по значење, знаење и завршување на задачите. Претходните истражувања веќе покажаа дека учењето е резултат на социјалните интеракции во кои учесниците споделуваат и заеднички конструираат знаење. Со оваа соработка, дијалошкото учење, исто така, поттикнува солидарност и взаемна помош меѓу учесниците за време и надвор од активностa. На пример, на Дијалошките собири, приоритет им се дава на оние кои допрва треба да се вклучат во дискусијата или да го сметаат учеството за поголем предизвик. Освен тоа, учесниците го гледаат светот од туѓи перспективи, градејќи емпатија и солидарност.

Еднаквост на разлики

Во многу случаи, училиштата не успеваат да ги признаат културните малцинства и да ја слават различноста. Во некои случаи, нагласувањето на разликата се чини дека подразбира откажување од еднаквоста и негирање дека постојат универзални вредности. Дијалошкото учење признава дека вистинската еднаквост го опфаќа подеднаквото право на секој поединец да живее според својот избор и преференци, но без да се откаже од целта за квалитет и одлично учење. Тоа подразбира отфрлање на етноцентризмот и хомогеноста – што не ја почитува разликата – и релативизмот – кој ги занемарува целите на правичност и правда. И го препознава императивот дека секој, од нивните различни и различни појдовни точки, треба да ги постигне истите резултати на извонредност во учењето. Принципот би бил „ниту хомогенизирање на еднаквоста, ниту нееднаква различност“. Дијалошките собири се совршен форум за спротивставување на различни гледишта и учење едни од други.

3.2. Научни докази со општествено влијание

Членот 27 од Универзалната декларација за човекови права вели дека секој има право да учествува во културниот живот на заедницата, да ужива во уметноста и да учествува во научниот напредок и неговите придобивки. Затоа, истражувачите се исто така одговорни за генерирање на научни знаење кое придонесува за бенефит на општеството и ставање достапно на граѓаните. Различни агенти мора да бидат способни да пристапат до ова знаење и соодветно да го користат во нивната секојдневна работа.

Иако „научните докази“ честопати се нарекуваат генерирани од ригорозен научен процес, од суштинско значење е да се истакне концептот на научни докази за општественото влијание, односно научни докази за дејствија што покажале дека добиваат позитивни резултати во врска со одредена област или проблем.

Во образованието, на пример, многу истражувања се ограничени на дијагностицирање или мерење на распространетоста на образовните нееднаквости. Ова знаење можеби е неопходно, но само по себе не води до анамалување на нееднаквостите. За да се постигне ова, практичарите треба да се погрижат нивните интервенции да бидат информирани со достапни научни докази со општествено влијание.

Во случајот на дијалошките собири, широк опсег на истражувачи веќе ја истражија динамиката и ја потврдија нивната ефикасност во подобрувањето на компетенциите во многу различни поставки. Покрај проектот INCLUD-ED, кој веќе го споменавме во друг дел, во последниве години, различни научни списанија како што се *Frontiers in Psychology*, *Journal of Pragmatics*, *Cambridge Journal of Education* или *Qualitative Inquiry*, меѓу другите, ги повториле придобивките од дијалошките дискусии. Во 2023 година, една статија објавена во *Educational Research Review* (рангирана бр. 1 во рангирањето на JCR на научни списанија во образовните науки) ги систематизира доказите пронајдени во 46 статии за Дијалошки книжевни собири. Заклучи дека (Ruiz-Eugenio et al., 2023):

- » Дијалошките литературни собири промовираат вкус за читање во сите возрасти.
- » Луѓето кои никогаш претходно не читале универзална литература уживаат во овој тип на читање.
- » Дијалошките литературни собири развиваат проактивен однос кон читањето и учењето.
- » Тие им овозможуваат на учесниците да достигнат подлабоко ниво на разбирање.
- » Тие промовираат просоцијално однесување.

4. ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ ВО ПРАКТИКА

Дијалошките собири не бараат значителни ресурси или специјализирана обука за нивна имплементација. Суштинските критериуми што мора да ги земете предвид доколку сакате да го направите тоа се:

- Избор на дело што може да се смета меѓу „најдобрите универзални дела“ (извонредна литература, уметност, музика или кој било облик на креативен или интелектуален потфат кој се смета за примерен или значаен на глобално ниво). „Универзална“ во овој контекст имплицира дека овие дела се широко признати, ценети и релевантни низ различни култури, јазици или региони, што ги прави универзално признати или ценети. Може да опфати различни дела, како што се влијателни романи, безвременски уметнички дела, влијателни научни откритија или значајни филозофски трактати кои имале длабоко и трајно влијание врз човештвото како целина).
- Обезбедување егалитарен дијалог меѓу учесниците.

Акумулираното искуство и истражување, исто така, ни овозможуваат да имаме збир на индикации кои можат да бидат корисни. Во ова поглавје, презентираме практични аранжмани за спроведување на дијалошки собири.

4. ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ ВО ПРАКТИКА

4.1. Структура и формат

Бројот на поединци, должината и зачестеноста на собирите треба/може да се определи според посебните околности на групата во која тие ќе се одржуваат.

- **Број на поединци:** може да се одржи собир со групи од 4 до голем број учесници.
- **Распоред:** во активностите лице в лице, најдобриот начин да се има дијалогски собир е учесниците да седат во круг за да можат да се видат.
- **Должина:** Нема одредено времетраење. Може да биде половина час, час, два часа... што и да одлучи групата.
- **Фреквенција:** колку е поголема фреквенцијата, толку побрзо се постигнува учењето. Фреквенцијата од едно дијалогско собирање неделно осигурува дека групата ја воспоставува динамиката, дозволува истата работа лесно да се дискутира на неколку сесии и постигнува јасни подобрувања во учењето и групната динамика. Еднократната дискусија (на пример, еднаш годишно) е стимулативно искуство, но не води до значителни придобивки од учењето.
- **Онлајн формат:** Повеќето дијалогски собори се одржуваат во активност лице в лице. Сепак, за време на пандемијата КОВИД 19 многу училишта одржуваа онлине Дијалогски Собори, овозможувајќи им на нивните семејства да бидат свесни и да учествуваат во не (Elboj et al., 2021). Некои Групи сега создадоа или одржуваа онлајн Дијалогските собори. Тие Овозможуваат и учество на групи со географска одалекеност (дури и училишта од различни земји).

4.2 Избраните дела

Изборот на делата е клучен за Дијалошките собири. Како што наведовме, еден од суштинските критериуми е изборот на дело кое е универзално релевантно. Многу клубови за книги не го делат овој критериум. Меѓутоа, во Дијалошките собири се вложуваат време и труд во справувањето со оние дела за кои постои широк консензус за нивната вредност и релевантност. Иако не постои сеопфатен список на тие „класични“ или универзални дела, постојат дела кои се неоспорно книжевни или културни обележја. Значи, не се вклопува се во Дијалошките собири. Ако сакаме да ја тврдиме вредноста на интересен, но прилично непознат автор, можеме да го направиме тоа како друга активност. Дијалошките собири се посветени на доближување на најдобрите дела на човештвото до сите луѓе и користење на нивните несомнени квалитети за да има возбудливи дискусии. Во Поглавје 5, предлагаме неколку дела за секој тип на дијалошки собир. Предлагаме да се консултирате и со банката на ресурси на проектот Dive-In-Dialogue.

Меѓу делата што го задоволуваат овој критериум, во повеќето случаи, самата група ја избира литературата, музиката или делото за кое сакаат да разговараат. Модераторот може да предложи некои опции и да ја остави групата да одлучи која сака, а многупати, други опции се оставаат на списокот за идни собири. Учесниците честопати самите даваат предлози, особено кога повеќе ќе се запознаат со активноста.

Во зависност од возраста на учесниците, можеби ќе ни треба адаптација на избраното дело. Адаптацијата на книга со универзална литература сè уште има предност во однос на другите книги на пазарот што учениците ќе се запознаат со ликовите, приказните и заплетот на големите дела. Тоа, рече, некои адаптации се подобри од другите. Некои адаптации толку многу го поедноставуваат текстот што тој станува искривен и го губи целото свое богатство. Така, иако оценувањето на квалитетот на адаптациите може да биде незгодно, треба да провериме дали оригиналната содржина и значење се одржуваат колку што е можно повеќе.

Идеално, секој учесник треба да има копија од работата за која разговара. Книгата, или репродукција на уметничко дело, или датотека или линк до музиката. Постојат различни опции за да се гарантира пристапот на учесниците до работата. Некои училишта, на пример, имаат неколку книги веќе избрани и купени од училиштето, кои различни ученици ги користат секоја година. Во други случаи, тие се нарачуваат од библиотеки или со грант или помош. Банката на ресурси на проектот Dive In Dialogue, која има отворени дела на различни јазици, е исто така корисна за оваа намена.

4.3 Модераторот

Еден член од групата е назначен за модератор на Собирот. Ова лице може да биде учител, член на семејството, волонтер или кој било друг. Модераторот, исто така, обично е тој што го олеснува целиот процес на донесување одлуки: објаснување на динамиката, обезбедување на соодветен избор на делата што ќе се дискутира и неговата достапност. Во многу групи, како што се групите за возрасни, сите овие задачи може да бидат споделени одговорности. Во дискусијата, модераторот е одговорен да се погрижи секој што сака да придонесе да го прави тоа, и секој да се придржува до вртење, а истовремено да се погрижи и ставовите на другите да се признаат. Посебно внимание се посветува на поединци кои се помалку партиципативни или се соочуваат со позначајни предизвици и им се дава збор пред лице кое веќе учествувало. Така, учеството е колку што е можно непристрасно и разновидно. Модераторот може да учествува како учесник, но не смее да ги наметнува своите лични мислења или гледишта.

4.4 Пред состанокот: подготовка на Дијалошкиот собир

Пред да присуствуваат на Дијалошкиот собир, учесниците мора да ја читаат, слушаат или гледаат претходно договорената работа. Во случај на литературни дела, групата се согласува колку страници ќе бидат прочитано од следниот Собир пред првата сесија и на крајот од секоја сесија. Во случај на научна статија или уметничко дело (слика, статуа или музичко дело), тие може да се согласат дека дебатата ќе биде за целото парче или само за дел од целината.

Освен само „читање“, учесниците можат да подготват прилози за дебатата. Во случај на литература, тие можат да изберат одреден пасус што сакаат да го споделат со другите и да ги наведат причините поради кои тој извадок е особено вреден за внимание. Тие можат да дискутираат за пасуси или извадоци што го предизвикале нивниот интерес или за кои им било пријатно или потсетуваат на нешто. Во други случаи, изборот може да биде специфично прашање на работата што сакаме да ја споделиме и разговараме во рамките на групата.

4.5. За време на состанокот

Следниве чекори ја илустрираат динамиката на дијалошките собири, без оглед на типот:

01

Модераторот ја започнува сесијата и ги потсетува учесниците на правилата (доколку е потребно): интервенциите се прават наизменично кога модераторот укажува; кога едно лице зборува, другите мора да слушаат и не смеат да зборуваат или прекинуваат; сите интервенции се почитуваат и никогаш нема да се даваат погрдни коментари; на сите им олеснуваме да зборуваат, а приоритет имаат оние што не разговарале.

Модераторот прашува кој сака да придонесе и подготвува листа на учесници. Нема критериуми за редоследот на прилозите (не мора да го следат редоследот на страниците на текстот или еквивалент во други дела). Модераторот ги охрабрува учесниците да придонесат со нивните веќе направени селекции.

02

Потоа, модераторот бара од првиот учесник на листата гласно да го прочита избраниот пасус или да го објасни изборот и да сподели зошто го избрал, што сметало дека е важно во тој дел од работата или која било друга лична причина за изборот на идејата (можеби индивидуална меморија, на пример).

03

Откако учесникот ќе ги сподели своите размислувања, модераторот се отвора дискусијата до сите учесници, охрабрувајќи ги да ги споделат своите мислења и размислувања за тој конкретен извадок. Модераторот им дава приоритет на оние кои се помалку учесници или на кои им е тешко да ги изразат своите идеи, со што поттикнува правично и разновидно учество. Модераторот не обезбедува прекини додека едно лице зборува и спречува дисквалификации или несоодветни забелешки кон другите учесници.

04

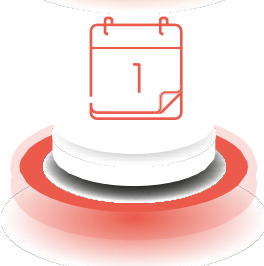

05

Овој процес се повторува за секој прочитан извадок за време на Собирот, овозможувајќи да се создаде ново значење преку дијалошка размена на идеи. Шелта на Собирот не е да се дојде до одреден заклучок туку да се создаде безбеден простор за дијалог и заедничко размислување.

06

Последните минути од Собирот се посветени на договарање на следната седница.

4. ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ ВО ПРАКТИКА

Во суштина, Собирот е простор за размена на погледи и емоции кои ги доживуваат учесниците додека го читаат текстот или уживаат во некое музичко или уметничко дело. Преку овој интерсубјективен дијалог, учесниците можат заедно да испитуваат сложени теми подлабоко, поврзувајќи ги нивните искуства со формите на инструментално учење.

Дијалогскиот собир создава средина каде што сите придонеси се вреднуваат и почитуваат, промовирајќи вредности како почит, толеранција, солидарност и соживот. Се охрабрува активно учество во заедничкото градење на знаење, што овозможува взаемна помош и учење.

ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ

Што тие се	Што тие сене
Дијалогските собири се вкоренети во дијалогското учење, кое повлекува заедничко толкување во рамките на процес кој го цени расудувањето пред претпоставките за статус или моќ. Преку овој дијалогски процес, и поединците и целата група придонесуваат со свежи перспективи и дополнителни слоеви на значење во искуството на читање класични автори, слушање класична музика или ценење уметнички дела. Овој интерактивен пристап го олеснува постигнувањето на длабоки нивоа на критичко размислување и разбирање што не би било возможно кога ќе се вклучите само во овие активности.	Собир на кој се работи за потребната подготовка, како што е читањето на договореното поглавје од книгата или слушањето на музичкото парче, не е завршено пред Собирот, или состанокот се врти околу интересна тема каде што експерт пренесува знаење.
Избраното и дискутирано дело е „класично дело“ или еден од најдобрите универзални придонеси за човештвото.	Секое дело може да се избере се додека учесниците се согласат за тоа.
Се формира заедничкото разбирање на работата преку колективни толкувања олеснети со егалитарниот дијалог меѓу сите учесници.	Дијалогот е во согласност со динамиката на моќта каде што поединците со повисок академски статус ја монополизираат дискусијата или наметнуваат свои толкувања наместо да ја ценат валидноста на расудувањето.
Вредностите како што се соживотот, почитта и солидарноста се негуваат и негуваат преку егалитарен дијалог. Главната цел е секој учесник да го научи максималното можно.	Секој учесник се труди да научи најдобро што може или нејзините способности поединечно и сфаќа дека тешкотиите на другите можат да бидат штетни за нив.
Одлуките поврзани со активноста, вклучувајќи го изборот на дела, зачестеноста на сесиите, изборот на модератор итн., се донесуваат преку дијалогски процес кој ги вклучува сите учесници.	Учесниците немаат збор во процесот на одлучување во врска со активноста.
Од модераторот на Дијалогскиот собир не се бара да биде експерт во конкретната област. Нивната улога е да поседуваат знаења за функционирањето и критериумите на Дијалогските собири и обезбедуваат уредно одвивање на активноста.	Модераторот, кој е експерт во конкретната област, дава соодветни објаснувања за другите учесници.

5. ВИДОВИ НА ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ

5.1. Дијалошки литературни собири

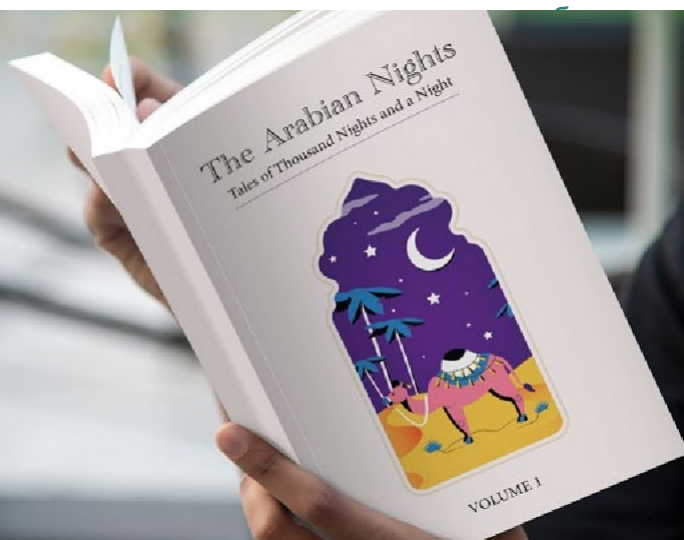
Дијалошките литературни собири се посветени на најголемите книжевни дела на човештвото од широк разновидност на култури и времиња: книги како Одисеја, Илјада и една ноќ, Божествена комедија, Кабината на чичко Том или Метаморфоза, меѓу многу други класици од сите времиња и култури.

Имено, Дијалошките литературни собири се однесуваат на целата книга, а не на еден конкретен дел или поглавје; затоа, читањето и дијалогот на една книга трае неколку сесии. На пример, многу училишта кои одржуваат неделни собири може да пишуваат по една или две книги секој период. На крајот од секоја сесија, групата се согласува поглавјата или извадоците да бидат прочитани и дискутирани на следниот состанок.

Секогаш кога е можно, учесниците ја читаат оригиналната верзија (или превод). Меѓутоа, со дететочестопати е неопходно да се користат адаптации. Во овој случај, од суштинско значење е да се изберат квалитетни адаптации. Како што споменавме претходно, адаптациите мора да го зачуваат, колку што е можно повеќе, придонеси на делото, прилагодување на оние аспекти неопходни за учесниците да пристапат до неговата содржина, на пример, прилагодување на јазикот на возраста на учесниците или користење слики за поддршка/објаснување на приказната. Не се препорачуваат адаптации кај возрасните со ниски вештини за описменување, но темпото на читање треба да се прилагоди на потребите и поддршката што се обезбедува, доколку е потребно, при подготовката на Дијалошкиот собир.

Дијалошките литературни собири промовираат вкус за читање во сите возрасти. Понатаму, тие имаат дополнителна корист од подобрување на вештините за критичко размислување и когнитивните способности поврзани со разбирањето. Овие собири, исто така, даваат можност за учесниците да го развијат својот вокабулар, граматика и правопис, како и да стекнат свест за историјата и наративните техники. Преку дијалог, учесниците, исто така, ги подобруваат своите комуникациски вештини, вклучително и пресврт и изразување на нивните мислења и лични размислувања додека ја зајакнуваат нивната моќ на расудување (Ruiz-Eugenio et al., 2023).

Истражувањата веќе ги покажаа придобивките од читањето на класичната литература или она што можеме да го разбереме како најдобри книжевни дела. На пример, една студија за невровизуелизација покажа дека читањето на Шекспир активира многу повеќе мозочни региони (како еден вид бура) отколку читањето на бестселер, кој практично не предизвикува мозочна активност (Keidel et al., 2013). Друго истражување објавено во престижното списание *Nature* (Lenhart et al., 2023), кое се состоеше од лонгитудинална студија во која беа вклучени повеќе од шест илјади германски адолесценти на возраст меѓу 10 и 15 години, заклучи дека само класичната литература може да го подобри просоцијалното однесување и социјалното приспособување на адолесцентите во споредба со не-фикцијата, литературата и литературата. Руиз-Еугенио и колегите (2023) покажаа подобрување на

Дијалошките литературни собири го подобруваат критичкото размислување, комуникацијата и социјалната кохезија преку читање

5.2. Уметнички дијалошки собири

Најдобрите уметнички дела на човештвото бележат пред и потоа во нашите општества. Набљудувањето и дискусијата за овие прекрасни дела ни овозможува да го прошириме нашето уметничко знаење и да разбереме и размислуваме за клучните општествени прашања. На Уметничките дијалошки собири, учесниците разговараат за визуелните уметности, како што се слики, скулптури, архитектура или изведувачки уметности.

Идеално, учесниците можеби имале пристап до репродукција на делото пред дебатата. Бидејќи подготовката може да биде пократка отколку на книжевните дијалошки собири, делото може да се прикаже и дискутира на истата сесија.

Во текот на дискусијата, модераторот ги забележува луѓето кои сакаат да воведат идеја. Тој или таа потоа му даваат збор на едно од овие луѓе, по што има ред да се разговара за идејата. Коментарите може да бидат за детали од делото (како што се боите на небото, изразот на бистата) или

гледачите перцепираат, чувствуваат и реагираат на уметничко дело. Освен тоа, личните и општествените околности во кои уметникот создава слика влијаат на нашата интерпретација на истата и на размислувањата што таа ни ги сугерира. На пример, Уметничките дијалошки собири за сликите на Ботичели промовираат релевантни дијалози и учење за фигурата на Венера, божицата на љубовта и убавината.

Како и на другите собири, дијалогот е исто толку значаен како и изборот на дела, универзални референци на сите времиња. Собирите развиваат интерес и љубопитност да се навлезе подлабоко во историјата на уметноста.

Иако Уметничките дијалошки собири се релевантни сами по себе и не бараат други собири, многу уметнички дела навистина прават можно е поврзување со дела од други собири: Давид на Микеланџело со приказната за Давид и Голијат; Мона Лиза со научните трудови на Леонардо Да Винчи;

Слика: La nascita di Venere
-Сандро Ботичели

5.3. Математички дијалошки собири

Математичките дијалошки собири се состојат од дијалошки собири за класични читања по математика, научни написи фокусирани на математика или дури и учебници по математика. Тие не се наменети да заменат други активности за учење математички процедури, туку да отвораат понатамошни можности за учење.

Процесот е ист како и погоре опишаните Дијалошки литературни собири. Учесниците избираат класично читање на одредена тема, како што е историјата на броен систем. На математичките дијалошки собири, учесниците се впуштаат во егалитарен дијалог за да го подобрат своето учење и разбирање на математичките концепти опфатени во книгите. Преку егалитарен дијалог, учесниците заедно го учат значењето на дискутираните математички предмети, што доведува до колективно искуство за учење (Díez-Palomar, 2017; 2020).

Има помалку искуства од Математички дијалошки собири отколку литературни собири и помалку соодветни адаптации на референтни дела за основно или средно образование. И покрај тоа, некои автори работеле во различни центри се Евклид, Хипатија Александриска, Архимед, Баскара, Декарт, Коперник, Галилео, Кеплер и автори како Бојер, Клајн, Жан-Пол Колет и други.

Додека на целата книга се прават собирања на романи и литературни творби, во овој случај, може да има искуства во кои се избираат конкретни делови од делата - на пример, затоа што тие се кохерентни со темата на наставната програма по математика што се работи во тој момент во училиштето.

Математичките дијалошки собири го подобруваат колективното учење и разбирањето на математичките концепти преку егалитарен дијалог, фокусирајќи се на класични

5.4. Научни дијалошки собири

Научните дијалошки собири го зајакнуваат дијалогот помеѓу науката и општеството, ги зајакнуваат односите и го зајакнуваат капацитетот на сите луѓе да се преиспитуваат себеси, да бараат информации и да донесуваат подобри одлуки соочени со предизвиците на денешното општество (Buslón et al., 2020).

Овие собири може да започнат со интересот на учесниците да се вклучат во науката или може да се воведат како различен пристап кон биологијата, хемијата и лингвистиката. Важно е да се спомене дека научните дијалошки собири не се ограничени на природните науки, туку ги вклучуваат сите области на научно знаење акумулирано од човештвото со текот на времето (на пример, природните науки, формалните науки, инженерството и технологијата, животните и здравствените науки, општествените и хуманистичките науки).

Изборот на научни текстови може да се состои од цели книги, написи или текстови од особена важност. Тие можат да бидат класични текстови (на пример, од Лукрециј, Галилео Галилеј, Коперник, Кеплер) или од научници од нашето време (на пр. Хокинг или Кандел). Може да се изберат и статии објавени во реномирани научни списанија признати и потврдени од меѓународната научна заедница за нивното научно влијание. Политиките за отворен пристап во научните списанија ја олеснуваат оваа опција. Во сите случаи, делата мора да бидат текстови кои припаѓаат на оригиналниот извор, а не толкувања од други автори или резимеа направени од различни автори. Во случај на преведени текстови, мора да се обезбеди квалитетот на преводот.

Способноста на учесниците да работат на текст со одредено ниво на тешкотија не смее да се потцени, бидејќи во овие случаи има многу повеќе одлични можности за заедничко разбирање и размислување. Освен тоа, некои класични научни книги, како што е Дарвиновата „За потеклото на видовите“, имаат добри адаптации за деца. Се појавуваат многу интересни иницијативи за доближување на научните откритија до децата, како што е списанието *Frontiers for Young Minds*, кое нуди научни статии со отворен пристап напишани од научници и прегледани од деца и тинејџери.

5.5. Музички дијалогски собири

Комунитативната и експресивна моќ на музиката се разликува од онаа на зборовите, што често нè остава да забележиме: „Ова не може да се изрази со зборови“. Истражувањето на царството на музиката е возбудлива авантура.

Во денешниот свет, постојано имаме музика околу нас, често и без да ја избереме. Има музика во продавниците во кои одиме, во рекламирањето, на Интернет, во станите на нашите соседи, во нашиот дом. Ние ги креираме нашите плејлисти, одиме да танцуваме или слушаме музика и ја избираме музиката како позадина за други активности. Момчињата и девојчињата ги обликуваат своите музички преференции уште од рана возраст со одлучувачки условувачки фактор на трендовите поставени од музичката индустрија, која има значително економско и социјално влијание.

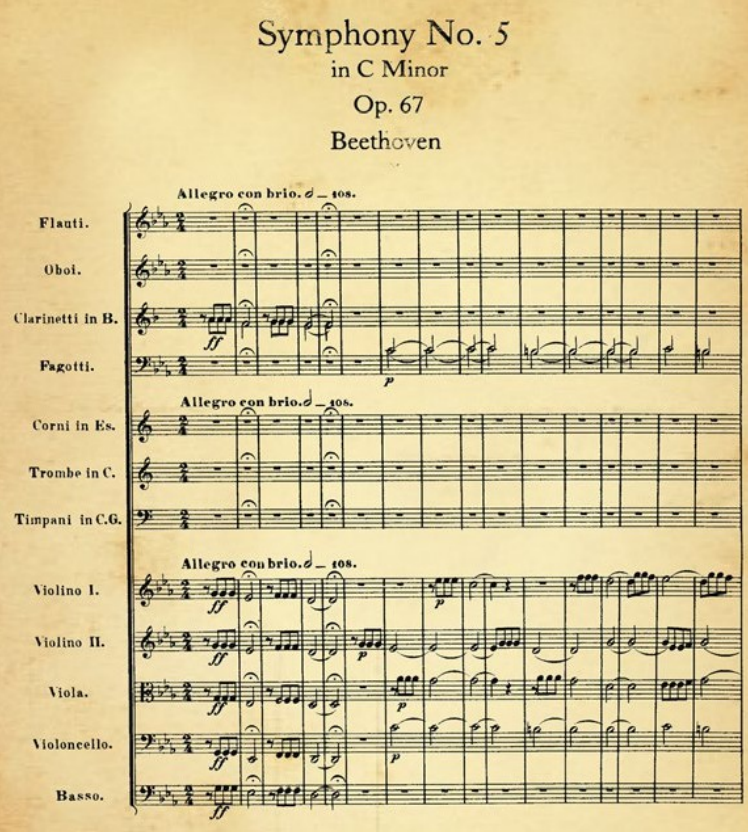
За разлика од тоа што студентите по музика секојдневно се изложени и намерно слушаат, класичната музика се повеќе станува избор на малцинствата, дури и на часовите по музика. Надвор од ова, се чини дека некои дискурси одат дотаму што ја обвинуваат класичната музика дека е елитистичка или застапува и репродуцира општествени нееднакости. Потоа, со стремежот да се поврзе со преференциите на младите, класичната музика се заменува со повеќе „популарна“ и „модерна“ музика, како модерните бендови.

Музичките дијалогски собири нудат можност да се научат вештините на активно слушање музика, да се откријат основните делови од музичката историја, да се цени и разбере културното наследство и да се прошират музичките вкусови. Учесниците ја слушаат работата дома или на претходната сесија,

<https://diveindialogue.eu/index/>

а Собирот е целосно посветен на дијалог за сен-записи, толкувања и искуства од слушање.

Истражувањата покажуваат дека музичките дијалогски собири потврдуваат дека сите луѓе можат да ја ценат и уживаат музиката со највисок квалитет, предизвикувајќи ги теориите на културниот елитизам (Лопез де Агилета et al., 2023). Делата како што се оперите на Моцарт или Верди, кантатите на Бах, концертите на Бетовен и симфониите на Малер се само неколку примери кои вреди да се споделат. Одекнувачкиот хор на „Ва, Пенсиеро“ од Вердиевиот Набуко сè уште е релевантен во денешните ситуации, повеќе од 150 години по неговото составување, што доведе до интензивни дебати за кризи, луѓе, расизам и неправди

Symphony No. 5
in C Minor
Op. 67
Beethoven

Allegro con brio. sf - tos.

Flauti.
Oboi.
Clarineti in B.
Fagotti.
Corni in Es.
Trombe in C.
Timpani in C.G.
Violino I.
Violino II.
Viola.
Violoncello.
Basso.

Слика: Музика за 5-тата симфонија на Бетовен

6. КОНТЕКСТ И УЧЕСНИЦИ ВО ДИЈАЛОШКИ СОБИРИ

Дијалошките собири се случуваат во различни образовни средини. Подолу се дадени неколку примери кои илустрираат како тие се адаптирани и резамислени во специфични географски и институционални средини.

6.1. Рано детско образование

Уживање во големите митолошки приказни од најраните години

Воспитувачите од предучилишна возраст ги инкорпорираа дијалошките литературни собири во нивните училници, проширувајќи ги способностите за учење и критичко размислување на учениците од раното детство на кои им служат.

Еден пример може да се забележи во училиштето Mare de Déu de Montserrat во Каталонија (Шпанија), каде што постојано се вработени со тригодишни деца за да се поттикне учењето, саморегулацијата и просоцијалното однесување. Преку заедничко читање и водени дискусии се воведуваат адаптации на класичната литература. Дијалошките литературни собири им овозможуваат на децата да ги запознаат

јас со фигури од класичните култури, како што се Улис и Пенелопе, значењето на Итака, моќта на Зевс или научното објаснување за причината за раното пристигнување на г-дин Фог во Лондон. Преку практиката, децата поефикасно го стекнуваат и користат јазикот и покажуваат зголемен интерес за читање.

Во многу училишта, наставниците преземаат подготвителни активности за да обезбедат непречено функционирање на собирите. На пример, во секоја неделна сесија, пред да започне собирот, се користат материјали за поддршка како што се кукли и картички, а учениците се организираат во различни мали групи за да се поттикне блискоста и довербата. Дополнително, наставникот ги прегледува нормите на Дијалошкото собирање (на пр., кревање раце, почитување на вртење при зборување и почитување на сите прилози), повторно ги разгледува критичните елементи на приказната и користи картички за визуелно да ги претстави ликовите и нивните атрибути. Овие мерки создаваат безбедна и контекстуализирана средина за значајно ангажирање.

Позитивното влијание генерирано од Дијалошките литературни собири што се спроведуваат во училиштата ги надминува нивните сидови, воспоставувајќи партнерства со други училишта и заедници. На пример, учениците од основните училишта соработуваат во пренесувањето на овие собири во други училишта во нивниот град, вклучително и во градинките. Учениците и наставниците од основното училиште наречено Mare de Déu de Montserrat (Шпанија) одржаа Дијалошки литературен собир за Одисеја за ученици од 0 до 3 години кои оделе во градинка во истата област. Членовите на семејството и заедницата, исто така, соработувале за да конструираат Тројански коњ што се користел за време на собирот.

Слика: Дијалошки литературен собир за „Тројанскиот коњ“ во раното детско образование во училиштето Mare de Déu de Montserrat во Тераса (Шпанија)

6.2. Основно образование

Поттикнување научна љубопитност кај сите

Постојат докази дека научните дијалошки собири ја поттикнуваат научната љубопитност. Како пример, наставниците во културно разновидно училиште во ниско социо-економско соседство во Тарагона (Шпанија) спроведуваат дијалошки собири во одделенија од 3 до 16-годишни ученици. Поточно, децата кои учествуваат на научните дијалошки собири читаат адаптации на статии објавени во реномирани научни списанија како што се Nature или Science. Во овие написи се претставени концепти кои го надминуваат сегашното ниво на разбирање на децата, земајќи ја предвид нивната возраст и одделение, со што се обезбедува и предизвик и можност за понатамошно научно учење. Дискусиите опфаќаат теми кои вообичаено не се обработуваат на нивните редовни часови по наука, вклучително и ДНК, човечкиот геном, микропластиката, климатските промени и невронауката.

Преку овие дијалошки собири, студентите добиваат пристап до научни сознанија надвор од нивната наставна програма. Децата вистински ги разбираат и апсорбираат овие научни концепти за време на нивната интеракција со своите врсници наместо да се потпираат само на независно читање. Егалитарните интеракции меѓу децата се фундаментални, а олеснувачите ги водат наместо да им објаснуваат на децата. Обезбедувањето на принципите на дијалошко учење низ собирите претставува значаен предизвик за фасилитаторите поради специфичноста, а понекогаш и техничноста на содржината.

За време на нивните дискусии, децата активно поставуваат прашања во врска со изградбата на науката и спроведувањето научно истражување. Како илустрација, во следниот извадок, десетгодишни деца кои разговараа за една статија ја изразија својата љубопитност за тоа како научниците можеа да го секвенционираат целиот човечки геном користејќи парче изцвакана смола (Díez-Palomar et al., 2022, стр.5):

„Целиот геном е извлечен. Ми го привлече вниманието затоа што ми се чинеше неверојатно што ги имаат сите информации за личност со само една гума за џвакање.

Ана (Шпанска Ромка)

Па, мислам дека тоа можат да го знаат преку плунката бидејќи ДНК е во плунката, и затоа можат да го сфатат.

Илиас (марокански маж)

Но, тоа беше 5700 пред години.

Хозе (маж од шпанска Рома)

Не беше поради плунката, затоа што веќе се исуши.

Ана

Не, но останува; Мислам дека ќе остане. . . не дека ако го допреш е влажно, не, но мислам дека нешто би останало. ДНК-та мислам дека би останала, самата плунка би си отишла, но ДНК ќе продолжи да остане. ДНК останува бидејќи е единствена [. . .] ајде да видиме. . . ДНК доаѓа од плунката, но, [. . .], плунката [одминува] не значи дека ДНК оди со неа.

Илиас

ДНК останува во

плунката сèгаш

Овој тип на дијалог е репродуциран во различните научни дијалошки собири што се спроведуваат во училиштата ширум светот.

Литература, ликовна уметност и музика со 8 и 9 годишни ученици

Основното училиште Бруснице е мало училиште со нешто повеќе од 200 ученици во Ново Место, Словенија. Таму, наставник од 4 одделение, со 22 ученици на возраст од 8 до 9 години, започна да спроведува Дијалошки собири во рамките на проектот Dive-In-Dialogue.

Започна со дијалошки литературни собири на часови по словенечка литература. Прво, таа реши да се справи со преминот на Ханс Кристијан Андерсен – Грдото пајче. Учениците претходно беа запознаени со упатствата за читање – да читаат, да размислуваат за тоа дома и да го обележат делот од текстот што најмногу ги трогнал, им оставил впечаток и им дал причина да размислат за некој настан од нивниот живот. Тие можеа да ги напишат своите размислувања на хартија или да им кажат на состанокот.

Сedeњето во круг на дијалошкиот собир беше нешто блиско за учениците, бидејќи наставникот често ја користеше оваа форма на работа во училницата. На прашањето кој прв ќе ги сподели своите мисли, само неколку деца кренаа раце на првиот Дијалошки собир.

Наставникот забележа дека оние кои инаку беа многу вклучени во часовите и кои веќе беа генерално сигурни во изразувањето на своите верувања и мисли, беа желни да придонесат за Собирот и дијалогот започна со нив. Но, наскоро, другите сфатија дека ни едно размислување не е погрешно или точно. Сепак, сите учесници беа подготвени да си помогнат едни на други да ја најдат соодветната терминологија. Така, на втората средба имаше разлика во соработката. Во секое дело за кое дискутираа, децата наоѓаат многу различни перспективи. Наставникот беше особено заинтересиран за тоа како учениците искрено се израдуваа кога видоа дека нивниот врсник се радувал истиот дел од текстот го означи и имаше многу слично мислење за него како и самиот тој. Таа сметаше дека таквите моменти на Дијалошките соби секако ги поврзуваат учесниците. Знаејќи дека никој нема да им суди кога ги споделуваат своите ставови со другите, дури и најзатворените и најсрамежливите секогаш се охрабруваат по само неколку собири.

По нејзините првични часови по литература, наставничката разви Дијалошки собири на часовите по музика слушајќи ги Моцартовите магична флејта и уметнички дијалошки собири со набљудување дела од Пикасо, Ван Гог и Климт.

Бидејќи сликите се многу поапстрактни од литературните дела, наставникот исто така ја истакнува разликата во одговорите на учениците. Тие го поврзаа книжевното дело со настани што ги доживеале со своето семејство или врсниците. При набљудувањето на сликите, тие дојдоа до повеќе „апстрактни“ теми како што се раѓањето, животот и смртта... Во исто време, се појавија многу негативни емоции што учениците ги доживеаја за време на разни настани и повторно ги почувствуваа додека гледаа класични слики. Од друга страна, музиката на Моцарт ги однесе децата во светот на природата. Тие повеќе се фокусираа на звуците кои ги потсетуваа на природни феномени како животните.

Една од наставничките која ги промовираше овие собири го објаснува својот впечаток со овие зборови:

На дијалошките собири што ги водев во мојата пракса, најдов само позитивни работи од моја професионална гледна точка. Кај класичните дела што ги читавме, слушавме или набљудувавме за време на Дијалошките собири, не е важно кој е авторот и што сакаат да кажат со своето дело. Учениците треба да ги гледаат делата со своето срце и да чувствуваат дека како и да го разберат, тоа е апсолутно правилно. Ваквиот пристап е поблизок до студентите отколку класичниот третман на ваквите дела пропишани во наставната програма. Дијалозите, исто така, ги замаглуваат границите поставени од нивниот социјален статус и способностите за учење кај учениците. И верувам дека по Дијалошкиот собир, учениците ги знаат и сите други карактеристики што треба да ги знаат за класичното дело од едукативен (поврзан со наставната програма) гледна точка.

Во денешниот свет, каде што сè повеќе треба да дејствуваме рационално во соработка со дигиталната технологија, добредојден е дијалошки пристап кој го зајакнува изразувањето на емоции, емпатијата, сочувството и меѓусебната поврзаност на луѓето. Мојата работа се води од идејата дека ако позитивно влијаам на еден студент од секоја генерација ученици, мојата работа ја постигнала својата цел. Редовните Дијалошки собири ги гледам како една од можностите за постигнување на оваа цел.

Од една слика до светот

За време на дискусијата за сликата Амбасадори на Ханс Холбејн, каде што учествуваа 16 ученици на возраст од 7 до 10 години, учениците имаа жива дискусија за тоа што правеле амбасадорите во времето на сликањето и што прават сега. Ова доведе до дискусија за актуелните светски работи, а особено за војната во Украина, која географски е блиску до децата кои живеат на српско-унгарската граница. Децата разговараа за ужасите на војната и се обидоа да најдат решенија за воведување мир во светот, споредувајќи ги историските методи и денешните решенија. Политичките системи беа споредувани во Европа и на други места.

Со оглед на тоа што сликата исто така претставува широк спектар на научни алатки, дискусијата исто така се префрли на сценските откритија и како тие влијаат на секојдневниот живот на луѓето. Беше спомната вештачката интелигенција, а некои од нив изразија желба да станат пронаоѓачи кога ќе застанат нагоре и да измислат временска машина со која ќе можат да се вратат во времето на сликањето и да ги интервјуираат амбасадорите.

Сè на сè, тоа беше богата и информативна дискусија, децата беаспособни да учествуваат со своето разновидно ниво на знаење за повеќе предмети и да придонесат со сопствен интерес, а исто така да ја користат својата имажинација и да стекнат подлабоко разбирање на сликата и нејзината историска позадина.

6.3. Средно образование Критички дебати и личен раст

Професионалци во образованието во една од учесничките средни образовни институции во Грција ги инкорпорираа Дијалошките литературни собири во пропишаната наставна програма како педагошки пристап за изучување на старогрчката литература. Поточно, во контекст на нивното истражување на реномираната драма на Софокле, „Антигона“, учениците имаа можност да се вклучат во текстот и да ги артикулираат своите перспективи за фундаменталните теми, вклучително, но не ограничувајќи се на родовите улоги, препознавањето на ранливостите и стремежот кон правдата, сето тоа додека се придржуваа до наставните материјали на училиштето.

Во рамките на Дијалошкиот литературен собир споменат погоре, едукаторите забележаа дека учениците доживуваат зголемено чувство на вклученост. Вреди да се одбележи дека наставниците увиделе извонредна еволуција во меѓусебната поддршка меѓу студентите како што напредуваа овие сесии. Карактеристична илустрација за оваа трансформација е извонредното патување на студентка кои претходно се бореле со говорни пречки и покажале неподготвеност во активното учество во училницата. Во првите сесии, таа првично побара помош од пријател за да ги пренесе своите размислувања за извадоците што се испитуваат. Меѓутоа, додека сесиите продолжија да се одвиваат, таа претрпе длабока трансформација и почна самостојно да ги изразува своите гледишта. До кулминацијата на учебната година, таа го стекнала самодоверба да ги артикулира нејзините перспективи и активно да се вклучи во релевантни дијалози целосно. Подеднакво забележливо беше невиденото ниво на поддршка што го доби од нејзините врсници, што одигра инструментална улога возајакнување на нејзиниот напредок. За време на нејзините прилози, нејзините соученици внимателно ја слушаа и споделуваа сопствени искуства, поттикнувајќи богата размена на идеи и негувајќи средина погодна за личен раст и за заедничко учење.

6.4. Резиденцијални центри за нега

Промовирање на образовна еднаквост за децата и младите во надвор од домот се грижам

Истражувачите за нега надвор од дома идентификуваа неколку предизвици со кои се соочуваат децата и младите кои живеат во центрите, вклучувајќи го и влијанието на институционализацијата врз когнитивниот, социјалниот и јазичниот развој и ниските академски очекувања што често ги добиваат од воспитувачите и старателите. Овие фактори придонесуваат за високи стапки на академски неуспех и рано напуштање на училиштето, со последици врз другите сфери од животот.

Во овие услови може да се спроведат дијалогски собири за борба против образовната нееднаквост што ја доживуваат децата и младите. На пример, персоналот и волонтерот во резиденцијален центар за згрижување во Каталонија (североисточна Шпанија) одлучија да спроведат Литературни дијалогски собири за да промовираат заедничка и квалитетна активност во слободното време. Во центарот живееле момчиња и девојчиња на возраст од 12 до 17 години кои претрпеле семејно насилство и запоставување. Групата одлучи да прочита адаптација на Оливер Твист од Дикенс. Покрај моментот на дебатата, резиденцијалните работници даваа дополнителна поддршка за читање во текот на целата недела, особено на оние деца кои се соочија со предизвици со читањето.

Адолесцентите-учеснички постепено се вклучија во активноста, ги подобрија своите вештини за читање, стекнаа знаење и ги продлабочија чувствата на емпатија и динамиката на разговор со почит. Абел, 15-годишен млад со членови на семејството кои доживеале проституција, злоупотреба на дрога и сексуална злоупотреба на деца, размислувал за тоа како читањето на таа книга му помогнало да разбере и да дискутира за настаните што се случиле во животот на неговите врсници, како што е загубата на мајка (Гарсија и сор., 2018, стр. 6):

„Со оваа книга сфаќате што се случува со сите. Оваа книга е слична на она што ни се случува. (...) На пример, во првото поглавје, кога зборуваа за мајката што умрела при породување (...) Можеме да се советуваме меѓу себе“.

6.5. Заедница и образование на возрасни

Правење Дијалошки Собори за повеќе отколку 40 години

Во училиштето за возрасни Ла Вернеда - Сант Марти, каде што започнаа првите Дијалошки литературни собори, тие станаа дел од ДНК на центарот и на целото соседство. Во училиштето редовно се одржуваат литературни, музички, уметнички, математички, научни, па дури и феминистички собори (за клучните феминистички текстови).

Многу сега постари соседи се по потекло од јужна Шпанија. Овие жени уживаат да ја слушаат музиката на композиторот Мануел де Фала и да разговараат за тоа како тој вградил фолклорни елементи во неговите композиции, црпејќи влијанија од различни шпански танци што жените добро ги знаат, како што се Јота и Фламенко.

Врската меѓу делата на дијалошките собори и нивното културно знаење и искуство е присутна и кај другите дијалошки собори. На пример, за време на дискусија за книга за историјата на математиката (Collette, 1973), една од темите што се појавија беше еволуцијата

на употребата на различни мерни единици. Различните искуства на учесниците дадоа можност за критичко испитување. Една од жените-учеснички - сите беа постари од 50 години и со основно образование - објасни дека сè уште користела килограми како во постарите времиња (Díez-Palomar, 2020, стр.479):

Тие ги истражуваа математичките аспекти својствени за користење на различни единици, како што е концептот на „еквивалентност“. Тие станаа свесни за нивната способност да се движат помеѓу метричкиот систем и традиционалните мерки. Оваа свест, пак, ги стимулираше нивните вродени нумерички вештини и придонесе за подобрување на нивните само-концепт и зајакнување.

Некои жени учествуваа на дијалошките собири повеќе од 30 години и ги читав, меѓу другите, Злосторството и казната на Достоевски, Градинарот од Тагоре, Брановите на Вирџинија Вулф и Кралството на овој свет од Алехо Карпентие. Нивното збогатување одеше рака под рака со личните и социјалните трансформации, што доведе многу жени со минимално формално образование да учествуваат во движењата за солидарност. Кога дијалошкиот собир за „Грозјето на гневот“ од Штајнбек се совпадна со сириската бегалска криза, дебатата ги наведе да промовираат активности за солидарност и прием во нивниот центар. Исто така, дијалозите за Куката за кукли (Ибзен) и Антигона (Софокле) поттикнаа огромни дебати и прашања за улогата на жената. Тие придонесоа за теоретски ангажман во женските движења (Гарсија-Јесте и сор., 2017).

Долгогодишното искуство со дијалошки собири овозможува големо самоуправување, а луѓето кои претходно биле учесници го преземаат модерирањето. Некои лекари од здравствените домови во областа дознаа за искуството и ги сфатија придобивките што ги имаше за учесниците. Соработката на овие лекари со училиштето доведе до промоција на дијалошки собири и во здравствените домови.

Учесниците на училиштето имаа многу соништа кои се остваруваа. Еден од нив беше да имаат библиотека каде што ќе можат да продолжат да споделуваат и да го промовираат културниот пристап во соседството на работничката класа. Во 2022 година, и по многу барања, Градскиот совет конечно отвори нова библиотека. Онаа која во 2023 година беше прогласена за меѓународна најдобра народна библиотека на годината¹.

„Сè уште ги користам (килограмите) многу пати бидејќи не сакам 1 килограм, мислам... една фунта или половинаедна фунта... и тие изгледаат така (правејќи гест што значи „недостаток на разбирање“)... и тие го прават не ме разбирате: „Што е половина фунта? веејат тие. Па

НАСТАВНИК НА УЧИЛИШТЕТО

¹<https://www.ifla.org/ifla-systematic-public-library-of-the-year/>

6.6. Казнено-поправните центри

Надвор на затворсидови

Меѓу новите контексти во кои се спроведуваат дијалошките собири како што се шират, имаме и некои иницијативи во затворите.

Во рамките на проектот Dive-In, една од овие иницијативи се случи во Словенија. Особено, вклучениот наставник работи со група затвореници од различно јазично, културно и религиозно потекло - Пакистан, Авганистан, Индија, Турција, Чад, Русија, Полска, Палестина, Италија, Белгија, Босна и Херцеговина. Наставникот користи дијалошки литературни собири за да ги зајакне јазичните компетенции и интеркултурните способности на присутните и значително да ги намали фундаменталистичките погледи и верувања на присутните.

Еден од примерите за тоа како книжевните текстови нудат шанса да се разберат другите култури, да се добијат нови културни референци и да се промени нивниот светоглед дојде со дебата за дел од Одисеја (Хомер). Поради карактеристиките на групата и условите во однос на сесиите и календарите, наставникот понудил резиме на приказната и потоа избрал дел од Одисеја наместо целата книга. И наставникот го читаше на глас, бидејќи некои не знаеја добро да читаат или посетуваа само неколку години на училиште. Во стиховите 1000-1110 од епот, Одисеј се враќа дома и му кажува на Телемах дека тој е неговиот татко. Повеќето од присутните имаа деца, а останатите сè уште имаат родители. Сите тие беа одвоени од своите најблиски бидејќи беа затворени поради криминални дела во Словенија. Повеќето не ги виделе своите семејства лично многу месеци/години. Семејствата беа предалечни географски; за некои, дури и онлајн или телефонски разговори не беа опција. На еден од присутните му се роди син додека бил затворен во Словенија. Сите присутни лесно можеа емотивно и преку искуство да се поврзат со таткото и синот во епската песна и да го подобрат своето разбирање преку лично искуство. Тие се слушаа и најдоа соученици со слични искуства. По средбата, немаше повеќе коментари за националноста, религијата или обичаите на поединецот... Заедничкото искуство на далечина во однос на нивните најблиски ги поврза присутните. Тие се трудеа повеќе да најдат „заеднички јазик“ додека се обидуваа да разговараат со некој што ги разбира. Така, учењето јазик се одвива со вклучување на интеркултурни компетенции. Присутните во таков процес стекнуваат вештини за јазична комуникација и дополнителни вештини, овозможувајќи им да се поврзат, да соработуваат и да го подобрат нивното меѓучовечко разбирање.

Претходните искуства во други затвори покажаа дека учесниците размислуваат за нивните наративи преку читање и дискутирање на наративи и теми во класичната литература, кои прикажуваат длабоки човечки дилеми и страсти, поттикнувајќи конструктивна самокритика и ревитализирачки вредности кои можеби биле еродирани или изгубени за време на нивните криминални активности. Дијалошките собири влијаат на учесниците

за време на нивното затворање во воспитно-поправната установа преку унапредување на односите меѓузатворениците и нивните социјални и семејни средини и отворање можности за други влијанија по нивното ослободување.

Една затвореничка во женски затвор го сподели следното размислување како резултат на нејзиното учество на Дијалошкиот литературен собир, истакнувајќи ја нејзината посветеност на образованието како позитивен модел за нејзините деца (Алварез и сор., 2018, стр. 15):

„Навистина учев, нели? Во некои моменти од мојот живот, но кога почнав со лошиот живот, ги забравив сите книги. И сега (со Собирот), добро, сфатив дека е неопходно да се нахрани мозокот; не можете само да го ставите на чекање затоа што ќе остари, а вие учите и се чувствувате многу подобро за себе; и можам да го земам како пример за моите деца да читаат“.

Понатаму, дијалошките книжевни собири се покажаа дека имаат влијание врз казнено-поправните установи преку менување на начинот на кој полицајците и другите професионалци гледаат на затворениците. Фактот што учесниците се занимаваат со класични дела од универзалната литература, за разлика од другите видови книги, придонесува за преобликување на перцепцијата на поправните службеници во однос на потенцијалот за учење, интересите и грижите на затворениците, како и нивниот однос кон нив како поединци. Рафаел, еден од затворениците кои учествуваат на Дијалошките книжевни собири, го објаснува ова (Flecha et al., 2013, стр. 149):

„Кога полицајците почнаа да гледаат неколку затвореници како носат книги со класична литература, нивната перцепција за нас почна да се менува. И таа нова перспектива донесе трансформација во тоа како се гледавме себеси и во самата институција [...]. Коганекој ја менува својата перцепција за тебе, тоа те принудува да ја промениш перцепцијата за себе“.

7. СЛЕДЕЊЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ЕВАЛУАЦИЈА

Дијалошките собири имаат за цел да ги збогатат сите учесници, давајќи им приоритет на егалитарниот дијалог и задоволството од учењето. Затоа, наставниците не треба да ги користат како алатки за оценување, а интервенциите што ги прават учениците да не се оценуваат како на испит.

И покрај тоа, Дијалошките собири ни даваат вредни информации за компетенциите на нашите студенти и нивниот напредок. Покрај тоа, интересно е да се идентификуваат ефектите од оваа акција врз учењето на учениците, социјалните односи и личните аспекти.

Подолу презентираме три примери на алатки или начини за следење или оценување на дијалошките собири.

7.1. Инструмент за следење

Оваа алатка може да се користи како листа за проверка за да се осигура дека Дијалошкиот собир ги исполнува критериумите и карактеристиките што го дефинираат.

	Да / Не / Начини за
1. Дали ГД е редовен? (неделно, двонеделно, понети?)	
2. Дали е развиен со користење на најдобро универзално дело?(Кои/кои?)	
3. Е на работа соодветно за на возрастaгруппа?	
4. Дали сите имале пристап до работата претходно-рака?	
5. Дали модераторот се погрижи сите да имаат можност за учество?	
6. Дали модераторот организираше правилно пресвртување?	
7. Дали модераторот направи интервенции кои им помогнаа на децата да се ангажираат?	
8. Дали модераторот зборуваше што помалку?	
9. Дали модераторот поттикна слободна дискусија(нема насока)?	
10. Дали на децата направи врски со нивните сопствени животи? (Модераторот може да обезбеди тички пример/прашање за поттикнување на поврзување апстрактни идеи во реалниот	
11. Дали децата се потсетуваат да се почитуваат туѓите чувства?	
12. Дали најмалку 50% од групата придонесоа?	

7.2. Евалуација на критичките компетенции (перцепција на наставниците)

Наставниците кои ги спроведуваат дијалогските собири се свесни за еволуцијата на нивните ученици, така што нивната оценка за учењето е релевантна. Една можност за систематизирање на евалуацијата на групите за дискусија е да се соберат перцепциите на наставниците за подобрување на клучните компетенции. На следнава табела ги вклучува дефинициите на ЕК за клучните надлежности (Европски совет, 2018) за да се олеснат одговорите.

Перцепција на наставникот

А Дали мислите дека дијалогските собири придонесоа за подобрување на оваа компетентност кај учениците-

Б Ако да, до кој степен

В Примери за постигнати подобрувања во оваа компетентност

01. Писменост Компетентност

Писменоста е способност за идентификување, разбирање, изразување, создавање и интерпретација на концепти, чувства, факти и мислења и во усна и во писмена форма, користејќи визуелни, звучни/аудио и дигитални материјали низ дисциплини и контексти. Тоа подразбира способност за комуникација и ефективно поврзување со другите на соодветен и креативен начин. Развојот на писменоста ја формира основата за понатамошно учење и понатамошна лингвистичка интеракција. Во зависност од контекстот, компетентноста за описменување може

да се развива на мајчин јазик, јазик на школување и/или службен јазик во земја или регион.

02. Повеќејазичен Компетентност

Оваа компетентност ја дефинира способноста за соодветно и ефективно користење на различни јазици за комуникација. Нашироко ги споделува главните димензии на вештините на писменоста: се заснова на способноста да се разберат, изразат и интерпретираат концептите, мислите, чувствата, фактите и мислењата и во усна и во писмена форма (слушање, зборување, читање и пишување) во соодветен опсег на општествени и културни контексти според нечији желби или потреби. Јазичните компетенции интегрираат историска димензија и интеркултурни компетенции. Тој се потпира на способноста за посредување помеѓу различни јазици и медиуми, како што е наведено во Заедничката европска референтна рамка. Како што е соодветно, може да вклучи одржување и понатамошно развивање на компетенциите за мајчин јазик, како и стекнување на официјалниот јазик(и) на земјата.

03. Математичка компетентност и компетентност во науката, технологија и инженерство

А. Математичката компетентност е способност да се развие и примени математичкото размислување и увид за решавање на низа проблеми во секојдневни ситуации. Надоврзувајќи се на звучно владеење на математика, на

акцентот е на процесот, активностa и знаењето. Математичката компетентност вклучува, на различни степени, способност и подготвеност да се користат математички начини на размислување и презентација (формули, модели, конструкции, графикони, графикони).

В.

Компетентноста во науката се однесува на способноста и подготвеноста да се објасни природниот свет со користење на употребеното знаење и методологија, вклучувајќи набљудување и експериментирање, со цел да се идентификуваат прашањата и да се извлечат заклучоци засновани на докази. Компетенциите во технологијата и инженерството се примена на тоа знаење и методологија како одговор на согледаните човечки желби или потреби. Компетентноста во науката, технологијата и инженерството вклучува разбирање на промените предизвикани од човековата активност и одговорност како индивидуален граѓанин.

Дигитален Компетентност

Дигиталната компетентност вклучува самоуверено, критичко и одговорно користење и ангажирање со дигиталните технологии за учење, на работа и за учество во општеството. Вклучува информациска и податочна писменост, комуникација и соработка, медиумска писменост, создавање дигитална содржина (вклучувајќи програмирање), безбедност (вклучувајќи дигитална благосостојба и компетенции поврзани со сајбер безбедноста), прашања поврзани со интелектуална сопственост, решавање проблеми и критичко размислување.

04. Лична, социјална и компетентност за учење за учење

Личната, социјалната и компетентноста за учење е способноста да размислувате за себе, ефикасно да управувате со времето и информациите, конструктивно да работите со другите, да останете издржливи и да управувате со учењето и кариерата. Вклучува способност да се справите со неизвесноста и сложеноста, да научите да учите, да ја поддржувате сопствената физичка и емоционална благосостојба, да одржувате физичко и ментално здравје и да можете да водите живот свесен за здравјето, ориентиран кон иднината, да сочувствувате и да управувате со конфликтот во инклузивен и поддржувачки контекст.

05. Државјанство компетентност

Компетентноста на државјанството е способност да се дејствува како одговорни граѓани и целосно да се учествува во граѓанскиот и општествениот живот, врз основа на разбирање на социјалните, економските, правните и политичките концепти и структури, како и глобалните случувања и одржливост.

06. Претприемништво компетентност

Компетентноста за претприемништво се однесува на капацитетот да се дејствува врз можностите и идеите и да се трансформираат во вредности за другите. Таа е заснована на креативност, критичко размислување и проблемрешавање, преземање иницијатива и упорност и способност за соработка за планирање и управување со проекти кои се од културна, социјална или финансиска вредност.

07. Културна свест и компетентност за изразување

Компетентноста во културната свест и изразување вклучува разбирање и почитување за тоа како идеите и значењето креативно се изразуваат и комуницираат во различни култури и преку низа уметности и други културни форми. Тоа вклучува ангажирање во разбирање, развивање и изразување на нечији идеи и чувство за место или улога во општеството на различни начини и контексти.

7.3. Евалуација на клучните компетенции (оценки и исходи)

Најобјективен начин за оценување на учењето постигнато од учениците е споредување на резултатите на стандардизирани, идеално екстерни тестови. Училиштата можат да ги споредат резултатите на иста група ученици во различни временски периоди, резултати помеѓу различни групи или резултатите од тестовите во последователни години за да видат како тие еволуирале. Доколку дијалошките собири се одржувале редовно, може да се заклучи дека тие придонеле за резултатите. Некои веќе собрани искуства сугерираат дека Дијалошките собири и другите успешни едукативни акции одлучуваат да придонесат за подобрување на резултатите во стандардизираниите тестови.

Внатрешните оценки на училиштата може да се користат и за споредување и анализа на резултатите од учењето.

8. ЧЕСТО ПОСТАВУВАНИ ПРАШАЊА

44

1) Како можам да добијам примероци од книги за организирање на дијалошки литературни собири во мојата училница? На пример, за група од 30 студенти?

Вообичаено, училиштата ги набавуваат потребните книги за собирите. Кога училиштето ги купува книгите, друга група ученици може повторно да ги користи во следната учебна година. Дополнително, овие книги може да бидат достапни во библиотеката на училиштето. Некои училишта воспоставија партнерства со локални библиотеки или обезбедија грантови од јавни или приватни организации за финансирање на набавка на книги. Просветните работници можат да најдат класични дела слободно достапни на Интернет. Можете да ја погледнете банката за ресурси на веб-страницата на проектот Dive-In-Dialogue.

2) При организирање на дијалошки литературни собири во раното детство или во основното образование, се користат адаптации на класични дела. Како можам да го осигурам квалитетот на овие адаптации?

Адаптациите на класичните дела се многу различни по квалитет. Добрата адаптација се стреми да остане верна на оригиналното дело. За да обезбедите квалитет, можете да потврдите дали верзијата го одржува интегритетот на оригиналниот заплет, избегнува прекумерно поедноставување на централните теми истражени во делото и се воздржува од воведување слободни интерпретации или менување на суштинските карактеристики на ликовите.

3) Дали е можно возрасните со ниско ниво на образование да читаат и да разберат предизвикувачки класични дела?

Да, тоа е. Не смееме да ја потцениме способноста на учесниците да работат на текст со одредено ниво на тежина. Бројни студии покажаа дека возрасните без основно образование уживаат во читањето класични дела. Успешните искуства покажуваат колективни стратегии за надминување на конкретни предизвици. На пример, возрасните учесници со ниски академски нивоа можат да читаат и дискутираат за Улис на Џојс во дијалошки книжевни собири. За да се случи тоа, учесниците негуваа простори на взаемна поддршка каде што споделуваа сомнежи, а должината на доделените фрагменти за читање може да се прилагоди кога ќе се сретнат со особено предизвикувачки текстови. Со примена на такви креативни стратегии и одржување на постојано високи очекувања, поединци без формални академски квалификации можеа да се вклучат во длабоки анализи на ремек-делата.

4) Дали лицата со посебни образовни потреби или попречености можат да учествуваат на Дијалошки собири?

Прифаќањето на различноста е клучен аспект што го подобрува учењето за сите вклучени во Дијалошките собири. Успешните имплементации на Дијалошките собири вклучија ученици со различни посебни образовни потреби и попречености, како во редовните училишта, така и во специјализираните образовни средини. На пример, една студија спроведена во средно училиште што ги едуцира учениците со посебни потреби заедно со нивните врсници кои обично се развиваат и спроведува Дијалошки собири, заклучи дека учениците со посебни образовни потреби постигнале значително зголемување на инструменталното учење и подобрување на севкупната вклученост на овие ученици во училиштето (Наваро-Мату и сор., 2021). Студијата на Молина (2015) се фокусира на позитивното влијание на Дијалошките литературни собири врз Алба, студентка со интелектуална попреченост која активно учествувала на Дијалошките собири заедно со нејзините соученици.

Учеството на овие ученици на Дијалошките собири може да се олесни со обезбедување соодветна човечка, материјална или технолошка поддршка прилагодена на потребите на секој поединец.

5) Како може да го поттикнеме вклучувањето на студентите кои се двоумат да интервенираат за време на дијалошките собири?

Вообичаено е да се сретнат студенти на дијалошки собири кои се борат со јавно говорење. Еден од основните принципи на собирите е да се негува клима на удобност и почит каде што сите студенти, вклучително и најрезервираните, ќе се чувствуваат лесно да придонесат. Важно е да се напомене дека учеството во дискусијата никогаш не треба да се присилува на ниту еден ученик. Корисен пристап е да се упатат покани до оние поединци кои допрва треба да учествуваат за време на сесијата, охрабрувајќи ги да ги споделат своите размислувања и перспективи.

6) Какви активности треба да се преземат доколку учесникот ја монополизира дискусијата за време на Дијалошките собири?

Во такви случаи, одговорноста на модераторот е да се потсети на правилата. На пример, модераторот може да појасни дека мислењето на секој учесник е добредојдено и дека целта на активностa не е да наметне едно толкување над другите. Понатаму, модераторот мора ефективно да управува со времето на интервенција за да обезбеди еднакви можности за сите учесници да придонесат. Ако некој учесник прави премногу долги интервенции, модераторот може учтиво да го прекине и да го потсети да им дозволи на другите кои допрва треба да зборуваат да учествуваат.

7) Какви дејствија може да се преземат доколку учесниците на дијалошките собири не го следат ес-воспоставени правила?

Во Дијалошките собири, модераторот игра клучна улога во објаснувањето и взаемното договарање на правилата со учесниците. Во одредени образовни нивоа, како образованието во раното детство, вообичаена практика е да се потсетуваат учениците на правилата во секоја сесија за да се обезбеди придржување.

8) Не секој сака класична музика. Зошто да го промовираме преку Музички дијалошки собири?

Правењето музички дијалошки собири не спречува никого да ужива во врвните хитови или која било музика што ја сака. Наместо тоа, отвора можност да се знае и цени друг вид музика од богатството на универзалното културно наследство. Класичната музика, која потекнува од средниот век, останува длабоко вкоренета во европската култура. Ги надминува културните и јазичните бариери, поседувајќи широк меѓукултурен дофат. Карактеристичната суштина на класичната музика лежи во нејзината сложена структура и сложеност, прикажувајќи разновидна палета на музички инструменти и техники кои еволуирале низ вековите. Покрај тоа, класичната музика влијаеше и го отвори патот за различни жанрови како џезот и рокот, зацврстувајќи го нејзиното значење во нашето културно наследство.

Истиот аргумент може да се даде за големи литературни дела или големи слики. Собирите не го попречуваат никаков вкус, но тие се обид да се обезбеди секој да има можност да знае и да ужива во основните дела.

9) Терминот „класична музика“ или „класична литература“ вообичаено се однесува на дела кои вестернбелите мажи историски создавале. Може ли Дијалошките собири да ја овековечат доминацијата на белото машко културно производство?

Дијалошките собири ги доближуваат неспорните дела и културните пресвртници до сите, вклучително и дела од различни културни традиции што ги произведуваат и жените. Машките привилегии низ историјата неизбежно се рефлектираат во производството и признавањето на уметнички и научни дела. Егалитарниот дијалог на собирите носи не само знаење, туку и критички размислувања, вклучувајќи ја и историјата на уметноста и самата наука, улогата на жената и предрасудите во оценувањето на уметноста.

9. РЕФЕРЕНЦИ

Álvarez, P., García-Carrión, R., Puigvert, L., Pulido, C., & Schubert, T. (2018). Надвор од судовите: Социјалната реинтеграција на затворениците преку дијалошкото читање на класичната универзална литература во затвор. *Меѓународно списание за терапија на престапници и компаративна криминологија*, 62 (4), 1043-1061.

Aubert, A., Villarejo, B., Cabré, J., Santos, T. (2016). Училиште за возрастни La Verneda Sant Martí: референца за популарно образование во населбите. *Record на Teachers College*, 118 (4), 1-32.

Botton, L. de, Puigvert, L. & Sánchez-Aroca, M. (2005). Вклучување на други жени. *Кршење на тишината преку дијалошко учење*. Дордрехт: Спрингер.

Buslón, N., Gairal, R., León, S., Padrós, M., Reale, E. (2020). Научната самописменост на обичните луѓе: научни дијалошки собири. *Квалитативно истражување*, 26, 977-982. <https://doi.org/10.1177/1077800420938725>

Collette, JP (1973). *Историја на математика*. Изданија на педагошка реновирање.

Диез-Паломар, J. Дијалошки математички собири: поттикнување на критичкото размислување на другите жени за математика. *ЗДМ Математичко образование* 52, 473–487 (2020). <https://doi.org/10.1007/s11858-019-01092-2>

Díez-Palomar, J., Font Palomar, M., Aubert, A., & Garcia-Yeste, C. (2022). Дијалошки научни собири: Промоција на научната писменост кај децата. *SAGE Open*, 12 (4), 21582440221121783

Елбој-Сашо, Ц.; Кортес-Пасквал, А; Инигез-Беррозе, Т.; Lozano-Blasco, R. & Quílez-Robres, A. (2021). Емоционална и едукативна придружба преку дијалошки литературни собири: волонтерски проект за семејства кои страдаат од дигитално исклучување во контекст на СОВИД-19. *Одржливост* 3(3), 1206, <https://doi.org/10.3390/su13031206>

Европски совет (2018). Препорака на Советот од 22 мај 2018 година за клучните компетенции за доживотно учење ST/9009/2018/ INIT

Flecha García, JR, García Carrión, R., & Gómez González, A. (2013). Трансфер на книжевни собири засновани на дијалог во затворите. *Revista de educación*, 360, 140-161.

Flecha, R. (2000). Споделување зборови: Теорија и практика на дијалошко учење. Роуман и Литлфилд.

Flecha, R. (2022). Дијалошкото друштво. Социолошките научници и граѓаните сакаат и користат. *Хипатија прес*. <https://hipatiapress.com/index/en/2022/12/04/the-dialogic-society-2/>

Garcia Yeste, C., Padrós Cuxart, M., Mondéjar Torra, E. & Villarejo Carballido, B. (2017). Останатите жени на дијалошки литературни собири. *Истражување за стареење и социјална политика*, 5 (2), 181-202. doi: 10.4471/rasp.2017.2660

Garcia, C., Gairal, R., Munté, A., Plaja, T. (2018). Дијалошки литературни собири и згрижување деца надвор од дома: Создавање нови значења преку класичната литература. *Социјална работа за деца и семејство*, 23 (1), 62-70. doi: 10.1111/cfs.12384

Гомез, J. (2015). *Радикална љубов: револуција за 21 век*. Барселона: Хипатија, Њујорк: Питер Ланг.

Keidel JL, Davis PM, Gonzalez-Diaz V, Martin CD, Thierry G. (2013). Како Шекспир го буре мозокот: невровизуелни согледувања. *Кортекс*, 49 (4): 913-9. doi: 10.1016/j.cortex.2012.03.011. Epub 2012 април 2. PMID: 22559910.

Ленхарт, Ј., Рухтер, Т., Апел, М. и сор. (2023) Адолесцентното слободно читање и неговата надолжна поврзаност со просоцијалното однесување и социјалното прилагодување. *Научни извештаи* 13, 9695. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-35346-7>

Лопез де Агилета, А., Салседа, М., Gírbés-Peco, S., Peña-Axt, JC, & Soler-Gallart, M. (2023). Демократизирање на вкусот на класикатаМузика за сите. *Квалитативно истражување во образованието*, 12 (3), 236-251.

Молина, С. (2015). Алба, девојка која успешно ги надминува бариерите на интелектуалната попреченост преку дијалошки литературни собири. *Квалитативна истрага*, 21 (10), 927-933.

Наваро-Матеу, Д., Гомез-Домингез, Т., Падрос Куксарт, М., и Рока-Кампос, Е. (2021). Дијалошки средини за учење кои го подобруваат инструменталното учење и вклучувањето на учениците со посебни потреби во средното образование. *Граници во психологијата*, 2278.

Oliver, E., Tellado, I., Yuste, M., & Larena, R. (2016). Историјата на демократското движење за образование на возрасни во Шпанија. *Record на Teachers College*, 118 (4), 1-31.

Padrós-Cuxart, M., Rodrigues de Mello, R., Ramis-Salas, M., Duque, E. (2021). Дијалошки собир на филмови. Промовирање на значајни онлајн интеракции за време на затворањето COVID-19. *PLoS ONE*, 16 (7): e0254132. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0254132>

Puigvert, L. (2016). Студентките на Универзитетот реагираат на родовото насилство преку дијалошки феминистички собири. *Меѓународен и мултидисциплинарен весник за општествени науки*, 5 (2), 183-203. doi: 10.17583/rimcis.2016.2118

Roca-Campos, E., Renta-Davids, AI, Marhuenda-Fluixá, F., Flecha, R. (2021). Евалуација на образовното влијание на професионалното усовршување на наставниците кои работат: Случајот на дијалошките педагошки собири во Валенсија „На рамениците на великаните“. *Одржливост*, 13, 4275. <https://doi.org/10.3390/su13084275>

Руиз-Еугенио, Л. Солер-Галарт, М. Рациоро-Плаза, С.; Падрос, М. (2023). Дијалошки литературни собири: систематски преглед на докази за надминување на социјалните и образовните нееднаквости. *Преглед на образовни истражувања*. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.godina.100534>

Салседа, М., Виду, А., Оберт, А. и Рока, Е. (2020). Дијалошки феминистички собири: Влијанието на превентивната социјализација на родово базираното насилство врз адолесцентните девојчиња во неа надвор од дома. *Општествени науки*, 9, 138. <https://doi.org/10.3390/socsci9080138>

Салседа, М., Виду, А., Оберт, А., и Падрос, М. (2022). Дијалошки литературни собири во вондомашна неа за надминување на едукативните нееднаквости преку подобрување на училишните академски перформанси. *Преглед на услуги за деца и млади*, 133, 10636. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106368>

Sánchez-Aroca, M. (1999). Гласови во училиштата - La Verneda-Sant Martí: Училиште каде што луѓето се осмелуваат да сонуваат. *Харвард образовен преглед*, 69 (3), 320-335. doi: 10.17763/haer.69.3.gx588q10614q3831

Soler-Gallart, M. & Flecha, A. (2018). Рано детско образование со обесправени деца: Акции за успех. In *International Handbook of Early Childhood Education*, 393-408. Спрингер.

Торас-Гомез, Е., Руиз-Еугенио, Л., Сорде-Марти, Т. и Дуке, Е. (2021). Предизвикувајќи ја теоријата на Бурдје: дијалошката интеракција како средство за обезбедување пристап до културата на високи веѓи за сите. *Sage Open*, 11 (2), 21582440211010739.

10. ДРУГИ РЕСУРСИ

Веб-страница на проектот **Dive-in-Dialogue**: <https://diveindialogue.eu/index/>

Мини туторијални видеа (резултат DIVE IN)

Видеата со мини-туторијали во интернат се максимални видеа од 15 минути, чија главна цел е да ги поттикнат наставниците и другите засегнати страни да ја тестираат практиката и да ги ангажираат во нејзиното спроведување. Овие видеа на многу дидактички, јасен и достапен начин ги објаснуваат основните чекори за спроведување на Дијалошкиот собир. Тие се произведени според петте области во кои работи проектот: наука, математика, уметност, литература и музика, вклучувајќи ги различните училишни возрасти на кои е наменет. Петте видеа вклучуваат и кратки сведоштва за позитивно влијание меѓу учесниците. Видеото им дава преглед за да се заинтересираат, па дури и првите алатки за обид за вежбање. Тие ги охрабруваат наставниците да го обезбедат квалитетот на имплементацијата и влијанието преку консултирање и проучување на еКнигата, која е достапна по првата година од имплементацијата.

База на податоци Универзална Книги (НУРКА ВО резултат)

Банка на ресурси со квалитетни материјали, отворен пристап на различни јазици и пристапност од сите уреди. Оваа банка на ресурси го олеснува спроведувањето на Дијалошките собири, обезбедувајќи соодветни работи,

Заедница на пракса (нурнете ВО резултат)

Ова е отворен простор каде наставниците можат да ги шират своите дијалошки собири на другите наставници од други земји можат да се приклучат на нивните часови. Освен објектот за транснационални дискусии, заедницата на практика има и тематски канали за размена на прашања и ресурси.

Веб-страница на училиштата како заедница за учење - CREA (на шпански)

<https://comunidadesdeaprendizaje.net/>

Заедниците за учење е проект заснован на успешни образовни акции насочени кон социјална и образовна трансформација. На оваа веб-локација, координирана од CREA Research Group, можете да најдете неколку материјали и ресурси поврзани со Дијалошки собири.

Веб-страница на училиштата како заедница за учење - НАТУРА (на португалски и шпански)

<https://www.comunidaddeaprendizaje.com/>

Заедниците за учење е проект заснован на збир на успешни образовни акции насочени кон социјална и образовна трансформација. На оваа веб-страница, координирана од Фондацијата НАТУРА, можете да најдете неколку материјали и ресурси поврзани со Дијалошки собири.

Европска школска образовна платформа

<https://school-education.ec.europa.eu/en>

Платформата е точка на средба за сите засегнати страни во училишниот образовен сектор – училишниот персонал, истражувачите и креаторите на политиките – да најдат вести, интервјуа, публикации, примери од практика, курсеви и партнери за нивните проекти Еразмус+. На оваа платформа можете да најдете неколку материјали и ресурси поврзани со Дијалошки собири.

**РАЗЛИЧНОСТ И
ИКЛУЗИЈА
ПРЕКУДИЈАЛОШКИ
СОБИРИ**

2024 година.

<https://diveindialogue.eu/index/>